

Библиотерапија и школа

Књижевност је неисцрпан извор знања и спознаја о животу и у одређеним примерима помаже и при свладавању животних препрека или на њих упозорава. Сматра се да читање одређене литературе може изменити живот људи. У тим примерима, кад књижевност има неку врсту терапеутске улоге, можемо говорити о библиотерапији.

Школа је основно окружење у коме деца успостављају међусобни однос. У њој стичу знања из различитих области и уче да дефинишу своје циљеве и остваре их и разумеју себе и друге. У школи деца треба да се оспособе за рад, даље образовање и самостално учење и за самостално и одговорно доношење одлука које се односе на сопствени развој и будући живот. Циљеви образовања су и да деца уважавају различите вредности и да се подстичу на изградњу сопственог система вредности и вредносних ставова који се темеље на начелима различитости и добробити за све, да развијају и негују другарство и пријатељство, усвоје вредности заједничког живота и буду одговорни за своје поступке.

Због свега тога важно је да се нађу у ситуацијама и доживе искуства која ће им омогућити да се суоче са проблемима и успешно их реше. Проблеми могу бити прилагођавање на школу, склапање пријатељства, сарадња са другима, суочавање са страховима, несигурношћу, љутњом, фрустрацијама и сл. То могу бити и слабе оцене, недовољно развијене социјалне вештине, радне навике и самодисциплина, као и непознавање својих способности или унемиреност због дешавања у породици.

Добра сарадња наставника и стручних сарадника доприноси да се брже одреде потребе деце и да им се пружи подршка у личном развоју и стицању сигурности у различитим областима живота. Један од начина на који се може одговорити на дечије потребе је библиотерапија - процес који подразумева читање одређених књига, као и разговор о њима да би читалац сагледао одређену ситуацију на другачији начин, решио неки проблем, и/или унапредио лични раст и развој.

Библиотерапија је комбинација читања и промишљања о прочитаном. То је интерактивни процес који читаоцу омогућава да препозна животне изазове, са њима се суочи и пронађе начин да их реши. Читалац добија увид у различите животне ситуације и њихово разјашњење, а тиме и нова знања и вештине које може да примени у свом животу. Основни принцип на ком се заснива библиотерапија је да се, док читају, људи идентификују са ликовима књижевног дела и проживљавају њихове емоције, ослобађајући истовремено своје емоције што доводи до промене у начину размишљања о себи и другима и доноси нове облике понашања.

Кораци у процесу библиотерапије у школи су:

1. Идентификација специфичних проблема са којима се деца сусрећу,
2. Селекција одговарајуће литературе на основу које ће деца освестити да постоји више од једног решења проблема,
3. Имплементација – деца промишљају о понашању ликова и ситуацијама у којима се налазе, пореде их са својим животом и стичу нове увиде који им помажу у проналажењу решења личних проблема,
4. Даље активности које обухватају разговор о делу и приказивање његовог садржаја из различитих углова што подразумева креативност, на пример кроз препричавање књижевног дела, драмско извођење по улогама, писање приказа, израду дневничких бележака јунака, писање писама, цртање илустрација итд.

Ове активности помажу ђацима да схвате да нису усамљени у суочавању са проблемима, да сви људи имају снаге и слабости и да постоје различити начини решавања дилема и доношења одлука о томе како ће поступити у одређеној ситуацији.

Водитељи библиотерапије у школи могу бити библиотекар, наставници, психолози.

Као литература се могу користити приче, бајке, романи, али и филмови и други материјали коју могу бити тема разговора и извор стицања одговарајућих знања и закључака. Библиотерапија се може применити у раду са поједницима, мањим или већим групама.

Рад у групи даје бољи учинак јер деца деле исто искуство и осећају се сигурније што кроз размену искустава и размишљања води стицању различитих перспектива и новог разумевања проблема.

Пројекат „Библиотерапија“

Библиотекарка Слађана Галушка и наставнице српског језика Драгана Јањић, Ана Стојановић и Ивана Марковић су током школске 2018/2019. реализовале три пројекта у којима је као метод рада примењена библиотерапија. Пошто је метод примењен у раду са целим одељењима, коришћена су књижевна дела предвиђена наставним планом и програмом, као и омиљене дечије књиге.

„Приказ књиге“

За ученике петог разреда организоване су радионице у оквиру пројекта „Приказ књиге“. У првом полугодишту библиотекарка је разговарала са ђацима о књигама и значају читања, а затим су они говорили о својим омиљеним књигама. Ђаци су затим добили упутство за писање приказа и имали су задатак да напишу приказ омиљене књиге. У разговору о књигама ученици су препознавали ситуације сличне онима у којима се они налазе и разматрали су начин на који се јунаци суочавају са својим проблемима и колико то може њима као читаоцима помоћи да на једноставнији начин дођу до решења личних проблема, као што су проблем комуникације са члановима породице и друговима или прихватање промена у животу.

У другом полугодишту ученици су писали приказ романа „Аги и Ема“. Наставнице српског језика Ана Стојановић и Ивана Марковић и библиотекарка Слађана Галушка разговарале су са њима о роману и темама које се у њему обрађују: однос родитеља и деце, међусобни однос деце у школи, пријатељство итд. Ђаци су говорили о проблемима са којима се Аги суочава и препознавали у свом животу ситуације сличне Агијевим, као и о осећањима среће, туге, љубави која се проживели заједно са јунацима књиге. Роман им се свидео због фрагментарне форме, необичних јунака и њихових доживљаја и због бајковитих и духовитих делова. Ученици су писали приказ романа, цртали илустрације и упоређивали садржај романа и истоименог филма.

Закључили су да је читање романа и разговор о њему допринео да боље разумеју и себе и друге, посебно своје родитеље. Препорука је да „Аги и Ему“ треба да читају и деца и одрасли – деца да би знала да сви имају тешкоће и да се оне могу превазићи, одрасли да би знали колико је деци важно да више времена проводе са њима.

„На крилима књиге“ и „Некад и сад“

Метод библиотерапије је примењен кроз радионице за ученике VI₅ у обради два романа: „Мој дека је био трешња“ и „Орлови рано лете“.

Ток пројекта „На крилима књиге“

Пројекат је реализован у првом полугодишту 2018/2019. Активности су започеле обрадом романа „Мој дека је био трешња“ на часовима српског језика и наставиле се на часовима грађанског васпитања и веронауке. Ученици су у разговору са библиотекарком и наставницима детаљније анализирали роман, разговарали о доживљајима јунака, препознавали поједине ситуације из света књиге у свом животу, откривали поруке и писали приказе.

Поједине делове књиге су читали заједно на часовима и тако је посебна пажња посвећена темама: однос дечака и родитеља, однос дечака и баке и деке из села, улога трешње у животу породице, декина борба за спасавање трешње, сусрет дечака са губитком баке и деке, дечаково спасавање трешње, одлазак на село и нови почетак итд. Онда су ђаци промишљали о свом односу према члановима породице, као и о томе на који начин би могли да побољшају комуникацију са ближњима. Током читања дела романа који су назвали „Дрвеће дише“, стекли су нови увид у важност сазнавања света свим чулима.

У даљим активностима ученици су осмишљавали питања за све јунаке књиге и одговоре који би они дали. Како се радња романа дешава у граду и селу, они су разговарали о разликама једног и другог начина живота и важности боравка у природи и смислили су питања баш у вези са овом темом и тако да говоре о измишљеним дешавањима. Та су питања постала део телевизијске емисије кроз коју су ученици желели да представе роман својим вршњацима.

Реализација пројекта је повезана и са садржајем технике и технологије и информатике и рачунарства – ученици су у програмима Енвизионар и Гугл Скечап цртали сеоско домаћинство на тему „Мој дека је био трешња“ и разговарали су о изради различитих медијских порука за одређену публику и са одређеном намером.

Ђаци су телевизијску емисију назвали „На крилима књиге“ и осим разговора са ликовима, припремили су рекламе и награду игру за гледаоце. Неколико девојчица је направило плакат за емисију.

Емисија је премијерно изведена на јавном часу 24. јануара 2019. ком су присуствовали ученици VII₁. Репризно извођење је уследило 7. марта 2019. године; ученици VI₅ су представили ток и продукте пројекта на јавном часу коме су присуствовали ученици VI₂ и VI₄.

У вредновању пројекта публика је истакла да је ово добар начин да се будућим читаоцима прикаже једна књига. Посебна вредност емисије је што излази из оквира радње самог романа и што су ученици у делу интервјуа говорили о догађајима којих нема у књизи, али би се могли десити и истакли важне позитивне особине јунака романа. Извођачи су рекли да је рад на пројекту био веома занимљив и поучан, посебно у томе што су стекли нова знања и вештине, на пример: знају да се једна тема може разматрати из више углова, боље разумеју и себе и друге (родитеље, баке, деке), побољшали су вештине комуникације са друговима у одељењу, повећали самопоуздање током јавног наступа итд.

Ток пројекта „Некад и сад“

Пројекат је реализован у марту и априлу 2019. Започео је причом о важности читања и библиотерапији – о томе да је читање забава и развија машту и емпатију, да пружа нова сазнања и помаже у развијању социјалних вештина, доприноси бољем разумевању себе и других и олакшава суочавање са свакодневним тешкоћама и њихово решавање.

Ученици су затим читали роман „Орлови рано лете“ и разговарали са наставницом о теми и развоју радње, јунацима, проблемима са којима се они суочавају и њиховим осећањима. У другом делу пројекта ђаци су говорили о животу деце некад и сад кроз сагледавање животних прилика ликова из романа и упоређивање са свакодневним дешавањима у свом животу. Задатак за ученике је био да препричају поједине делове романа, да пишу о осећањима ликова у тим ситуацијама и да на основу самог дела напишу дневничке белешке јунака. Затим су писали своје дневничке белешке током једне седмице.

На наредним часовима ђаци су читали своје радове и разговарали о животу деце некад и сад. Било је мишљења да је некад деци било занимљивије, посебно у селу, сваки дан је доносио нову авантуру, имали су већу слободу и играли се у природи. Други су, пак, рекли да је данас занимљивије, јер имају већи избор активности и да не могу да замисле живот без савремене технологије. Причали су о својим свакодневним активностима и разматрали како оне могу бити авантуре ако се посматрају из другог угла.

Закључили су да је читање романа и разговор о њему допринео да схвате да њихови проблеми, за које мисле да су велики, у ствари уопште и нису проблеми кад се упореде са проблемима јунака романа.

Пројекат „Омиљене књиге“

Метод библиотерапије је примењен и у активностима које су организовале наставнице Јелена Маринковић и Маја Ристић и библиотекарка Слађана Галушка за ученике III₄ и III₅ кроз радионице под називом „Омиљене књиге“. За децом су разговарале о књигама и важности читања, као и о елементима приказа књига. Ђаци су говорили о својим омиљеним књигама. Упоређивали су доживљаје јунака романа са својим животима, проналазили сличности и разлике и расправљали о понашању јунака у појединим ситуацијама. Посебно је интресантна била расправа у вези са једном причом чија се јунакиња, девојчица, суочава са разводом својих родитеља и поновном женидбом оца. Ђаци су износили своје ставове о томе да ли је добро да родитељи имају нове супружнике или не и како то утиче на децу. Онда су схватили како је то проблем са којим се суочавају многа деца и увидели како се тај проблем може превазићи. Након разговора су писали приказе књига и илустровали их. На неколико часова су читали приказе и тако препоручивали друговима књиге за читање.

У другом делу пројекта ученици III₄ су говорили и о роману који су читали за лектуру – „Пипи Дуга Чарапа“. Ти разговори су били прилика и да ученици говоре о томе колико је њихов живот лак или тежак у односу на живот јунакиње и закључили су да би се они веома тешко снашли у ситуацији у каквој се наша Пипи и да је дивно што живе са родитељима.